

Watervogeltellingen in Nederland

Nieuwsbrief seizoen 2017/2018 nr 1, september 2017

Nederland is bij uitstek een land van wetlands en watervogels. Met watervogeltellingen worden objectieve gegevens verzameld over aantallen, verspreiding en de veranderingen daarin. Het landelijke project vindt plaats in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring en wordt ondersteund door het Ministerie van Economische Zaken, Rijkswaterstaat Centrale Informatievoorziening en het Centraal Bureau voor de Statistiek. De landelijke coördinatie wordt verzorgd door Sovon Vogelonderzoek Nederland. De tellingen worden uitgevoerd door een groot aantal waarnemers van vogelwerkgroepen, behorende instanties, provincies en instituten. Er worden maandelijks tellingen uitgevoerd in monitoringgebieden (alle watervogelsoorten, in Rijkswateren en overige Vogelrichtlijngebieden), pleisterplaatsen (ganzen en zwanen) en in januari de Midwintertelling.

Beste tellers,

Nijmegen, 1 september 2017

Het nieuwe watervogeltelseizoen is weer van start gegaan. Het is inmiddels al het 43^e telseizoen en het 26^e seizoen dat door Sovon wordt georganiseerd, een reeks om trots op te zijn, zeker ook omdat er maandelijks geteld wordt. Zo'n lange periode is uniek in Europa en ook daarbuiten. Samen met de Britten zijn we de enigen die zo'n mooie lange landelijke maandelijkse reeks hebben. De Zwitsers tellen ook al heel lang, maar zij tellen alleen in november en januari. In Nederland beginnen we dit jaar op **16 september** in het binnenland. Dat is zowel een watervogeltelling als een ganzen- en zwanentelling. Ook al zijn de meeste arctische ganzen nog niet terug (maar zie het stuk van Kees), het is toch een broodnodige telling voor soorten als Grauwe Gans, Brandgans, Canadese Gans, Nijlgans en Knobbelswaan. Een week later, op **23 september** volgt een integrale telling van het Waddengebied. Doordat het tij steeds ongunstig is op de voorkeursdatum midden in de maand zijn ook de Waddentellingen later dit jaar (zowel steekproef als de integrale van november) pas aan het einde van de maand. Het tij op de 23^e komt met 126 cm flink hoog en het tijdstip van 12:35u (in Harlingen) is voor de hele Waddenzee gunstig. Als deze nieuwsbrief op de mat valt of in de mailbox is er nog een weekend om een slaaplaatstelling van Wulpen uit te voeren: hoewel de voorkeursdatum **2 september** is kan er nog tot en met **10 september** worden geteld. Vorig seizoen hebben we de mobiele applicatie Avimap voor de invoer van watervogel-, en ganzen- en zwanentellingen geïntroduceerd. Avimap is ont-

wikkeld voor smartphones en tablets met Android. Invoer met Avimap is helaas niet mogelijk voor bezitters van iPhones. We hebben in de zomer wat kleine aanpassingen gedaan, zodat het hopelijk nog handiger werkt. De nieuwste versie kun je downloaden in de Google Play Store, meer info kun je hier vinden: sovon.nl/avimapwavo. Mocht je Avimap nog niet hebben gebruikt, probeer het eens! Met de introductie van Avimap is het ook belangrijk dat de invoer op de website daarop aansluit. Tot op heden is bijvoorbeeld het wijzigen van ingevoerde stippen (bijv. uit Avimap niet heel handig. Daarom is afgelopen voorjaar en zomer gewerkt aan een nieuwe invoer. We zijn bezig om de laatste puntjes op de 'i' te zetten. Veel zal min of meer hetzelfde blijven, maar bij de invoer is de formulierinvoer en de kaartjesinvoer één geworden, net zoals bij de Vogelatlas. In de volgende nieuwsbrief volgt veel meer informatie, maar de afbeelding (zie ommezijde) licht alvast een tipje van de sluier op.

Nieuwe tellers zijn altijd welkom. We zoeken nog verschillende tellers, zowel voor ganzen en zwanen als voor de watervogeltellingen in een aantal prioritaire gebieden. Neem eens een kijkje op portal.sovon.nl/portal/vacant/deel/1. Tot slot, op het vlak van de regiocoördinatie is dit jaar niets veranderd. Op de achterzijde van iedere nieuwsbrief staan alle rc's. Veel plezier bij de aankomende telling!

Menno Hornman

Nederland (binnenland):	Waddengebied:
16 september monitoringgebieden, ganzen- en zwanentelling	23 september integrale telling (12.35 - HW 126)
Volgende telling 14 okt monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling 18 nov monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling 16 dec monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling 13 jan midwintertelling, monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling 17 feb monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling 17 mrt monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling 14 apr monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling 5 mei telling Brand- en Rotgans 12 mei selectie van monitoringgebieden 16 juni selectie van monitoringgebieden	2017 / 2018 (tussen haakjes tijdstip hoog water & cm verhoging) 21 okt steekproeftelling, ganzen en zwanentelling (11:36 - 125) 25 nov integrale telling (12:40 - 83) 23 dec steekproeftelling, ganzen en zwanentelling (12:04 - 86) 20 jan integrale telling (11:24 - 93) 17 feb steekproeftelling, ganzen en zwanentelling (10:45 - 89) 17 mrt (extra) integrale telling, ganzen en zwanentelling (10:05 - 83) 14 apr steekproeftelling, telling Brand- en Rotgans (9:55 - 77) 5 mei telling Brand- en Rotgans (13:34 - 90) 19 mei integrale telling (13:37 - 97) 16 juni steekproeftelling (12:36 - 105)
NB. Bij voorkeur niet van de teldatum afwijken, echter bij slecht weer of andere overmacht kunnen tellingen nog één dag voor tot twee dagen na de teldatum worden uitgevoerd.	

Telling afsluiten en waarnemingen valideren

Soortenlijst

Soort	Aantal stip	Aantal gebied	Aantal totaal
Knobbelzwaan	+		
Indische Gans	+		
Grauwe Gans	+		
Soepgans	+		
Kolganzen	+		
Grote Canadese Gans	+		
Brandganzen	+		
Nijlgans	+		
Bergeend	+		
Tafeleend	+		
Kullefeend	+		
Krakeend	+		
Solent	+		
Slobeend	+		
Wilde Eend	+		
Soepeend	+		
Rijstaart	+		
Zomertaling	+		
Wintertaling	+		

U kunt de sorteervolgorde en getoonde soorten wijzigen in uw voorkeuren.
Wijzig uw voorkeuren -

Kaart van het gebied

Waarneming

Soort:

Aantal:

Meer details? -

Opmerkingen:

Opslaan

Ganzen en zwanen: Laat voorjaar in de arctische broedgebieden

Hoewel bij de komende septembertelling vooral eigen broedvogels en hun jongen worden geteld, verwachten we vanaf half september de eerste groepen arctische broedvogels (Rotganzen en Kolganzen). Het lijkt er op dat in grote delen van de arctische broedgebieden, in ieder geval op Spitsbergen, in Noord-Scandinavië en in Noordwest-Rusland, het voorjaar dit jaar erg laat was (in Noorwegen sprak men over het koudste voorjaar in 75 jaar). Dit zal mogelijk gevolgen hebben voor het aantal jongen waarmee de verschillende soorten straks naar onze omgeving terugkeren. Zo berichtte Helmut Kruckenberg van de expeditie naar Kolguyev (Rusland) eind juli en begin augustus, waar jonge Kolganzen en Brandganzen veel kleiner waren dan bij expedities rond dezelfde tijd in eerdere jaren. Ook de Kleine Zwaan lijkt niet zo'n best broedseizoen achter de rug te hebben. In de Pechora Delta was het lang koud met sneeuw en ijs tot in de tweede week van juli. En van de paren die werden gevonden tijdens een elfdaagse onderzoekstrip waren de jongen erg klein voor dat moment.

Laat broeden heeft gewoonlijk effect op het aantal jongen en hun overleving. We zijn dan ook erg benieuwd hoe het uiteindelijke broedsucces dit jaar uitpakt. Informatie over aantal adulten en jongen kan overigens worden ingevoerd als je werkt met Avimap, of bij de online invoer als je groepen op kaart invoert.

Nieuwe ringen

Ringaflezers onder jullie hebben de komende winter meer kans op succes. Begin mei werden bij Levanger

in Midden-Noorwegen door Jesper Madsen en zijn team een kleine 300 Kleine Rietganzen gevangen en geringd (witte halsbanden met twee letters en een cijfer). Daarnaast werden, volgend op kanonnetvangsten in Noord-Duitsland in de afgelopen winter, begin augustus ruim 400 Brandganzen geringd op Kolguyev (combinatie van oranje en zwarte kleuring), en nog eens 140 Kolganzen (zwarte halsbanden) en 17 Toendrarietganzen (gele halsbanden, 4 vrouwtjes met GPS-zender). In de komende winter zullen ook in Nederland weer voor het eerst sinds lange tijd overwinterende Brandganzen worden geringd, in het kader van een vierjarig (internationaal) onderzoeksprogramma van het NIOO, Vogeltrekstation, Alterra (tegenwoordig Wageningen Environmental Research) en Sovon (meer daarover in een volgende nieuwsbrief). Dwerggans-liefhebbers kunnen dit najaar waarschijnlijk wat meer vogels verwachten dan in voorgaande jaren, omdat een groter aantal uitgezette vogels zich heeft aangesloten bij de bekende groep die in Nederland overwintert. Het broedseizoen in Noord-Zweden leverde voor deze soort overigens heel weinig jongen op (late ijsbedekking van de meren waarin ze broeden). Tot slot is de Zwanenwerkgroep Groningen op dit moment voor het tweede achtereenvolgende jaar actief om in Groningen een groot aantal families Knobbelzwanen van halsbanden te voorzien. Aflezingen kunnen zoals gebruikelijk worden ingevoerd via geese.org, of direct in het veld in de BirdRing app.

Ooievaar van standvogel weer naar trekker

Het verhaal van het voorkomen van deze iconische soort in ons land voor velen bekend zijn: in de vorige eeuw als wilde broedvogel uitgestorven met daarna een bijzonder herstel. Dankzij dat herstel zien veel watervogeltellers de soort tijdens hun maandelijkse tellingen.

Bijna uitgestorven en sterk herstel

De Ooievaar was in de vorige eeuw een bekende verschijning, met landelijk tenminste 500 broedparen. Na een decennia lange afname, vooral een gevolg van intensiever agrarisch grondgebruik, waren er rond 1990 maar enkele paren over (alle uit fokprogramma). Het fokken, uitzetten en bijvoederen van Ooievaarders, begonnen in 1969 vanuit ooievaarsstations, wierp na een lange aanloop vruchten af. De stand herstelde niet alleen na 1990 maar groeide zelfs tot meer dan 800 paren. De betrokken vogels, merendeels afstammelingen van het fokproject, vertonen in toenemende mate weer 'wild' gedrag. Zo trekt het merendeel van de jonge vogels weg. De verspreiding, lange tijd sterk geconcentreerd rond de voormalige fokcentra, wordt geleidelijk ruimer. Zelfs in Oosten Zuid-Nederland broeden tegenwoordig enkele Ooievaarders. Ook over de grens in Duitsland is eenzelfde ontwikkeling gaande als in Nederland.

Weer trekvogel

In tegenstelling tot een jaar of 25 geleden trekken de meeste Nederlandse Ooievaarders (zeker 60%) weer naar Afrika. In de jaren 80, toen de broedpopulatie alleen uit vogels van zogenaamde ooievaarsstations (o.a. bij Meppel en Groot-Ammers) bestond, bleven bijna

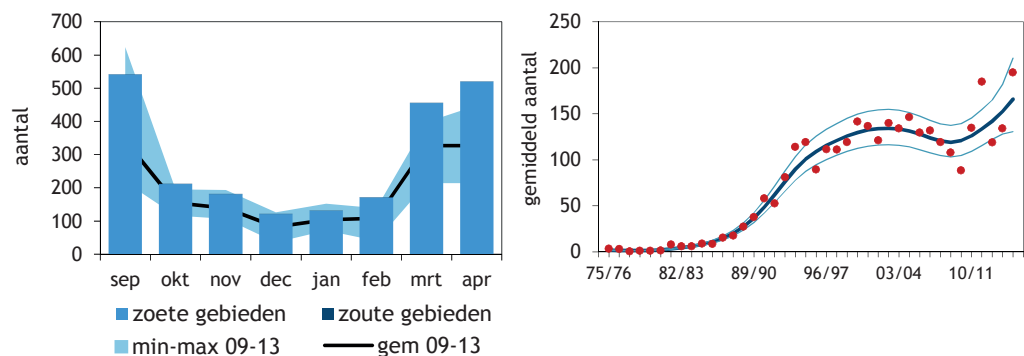
alle broedvogels in Nederland overwinteren. Na de succesvolle herintroductie van Ooievaarders kwamen er steeds meer wilde exemplaren buiten de stations tot broeden en werd er 's winters steeds minder bijgevoerd. Ooievaarders begonnen in toenemende mate weer trekdrang te vertonen.

Wintertelling

Sinds 2004 worden niet meer alle losse waarnemingen van de Ooievaar in het BSP-nb verzameld. De soort werd te algemeen en de inzendingbereidheid bij de waarnemers was sterk afgenomen. Voor het monitoren van de niet-broedvogels zijn nu de maandelijkse watervogeltellingen meer geschikt. Omdat de najaarspiek zich in augustus afspeelt is aanvulling van trektellen.nl heel nuttig met de losse meldingen van waarneming.nl. Tijdens de midwintertelling worden die resultaten gecombineerd met de wintertelling van STORK en aangevuld met losse meldingen uit waarneming.nl. De verspreiding concentreert zich op Zuid-Holland, rivierengebied en lokaal in Drenthe, Friesland en Flevoland. Opvallend is wel de jaarlijkse concentratie bij De Wijk bij De Lokkerij het buitenstation dat Ooievaarders opvangt, maar ook vermeldt in haar jaarverslag dat er gevoerd wordt in de winter. In 2016 ging het om 750 Ooievaarders en in 2017 ruim 550 (www.ooievaarders.eu). Dat betekent dat 45-30% van de populatie in de winter in ons land blijft. In 1995 bleef ongeveer 90% van de populatie overwinteren. Blijkbaar trekken de meeste Ooievaarders dus inmiddels weer weg, gestimuleerd door verminderde bijvoeding in de ooievaarsstations.

Jan Schoppers

Figuur 1. Ooievaar. Seizoensverloop in 2014/15 (links) en de trend in de maandelijks getelde gebieden (rechts).

Slaapplaatsen: Nieuw seizoen slaapplaatstellingen gestart

Net als bij de watervogels is het nieuwe telseizoen van slaapplaatsen inmiddels ook weer van start gegaan. In de zomer vormen de tellingen van sterns de opmaat voor een nieuw slaapplaatsseizoen. In augustus waren de Lachsterns aan de beurt. In het Balgzand werden maximaal 18 slapende Lachsterns geteld. Van de Dollard zijn nog geen gegevens ontvangen. Reuzensterns zijn eind augustus ook weer geteld. Tot nu toe werden maximaal 133 vogels geteld, waarvan 85 op de Steile Bank. Vrijdag 1 september is de laatste telling. De Wulpen worden tussen 26 augustus en 10 september geteld met als voorkeursdatum 2 september. Dus het kan

Teldata van slaapplaatstellingen in seizoen 2016/17

Datum	Starttijd	Type telling
3 sept 2017	19:20 uur	Slaapplaatstelling Wulp
21 okt 2017	17:30 uur	Slaapplaatstelling Grote Zilverreiger, Aalscholver
18 nov 2017	07:10 uur	Slaapplaatstelling ganzen, zwanen
16 dec 2017	15:30 uur	Slaapplaatstelling Grote Zilverreiger
6 jan 2018	07:45 uur	Slaapplaatstelling ganzen, zwanen
3 febr 2018	16:35 uur	Slaapplaatstelling Wulp
24 febr 2018	17:10 uur	Slaapplaatstelling Grote Zilverreiger, Aalscholver
17 mrt 2018	17:50 uur	Slaapplaatstelling Scholekster, Kempmaan, Grutto
7 april 2018	19:30 uur	Slaapplaatstelling Scholekster, Kempmaan, Grutto

nog mocht je nog niet geteld hebben als deze nieuwsbrief in je mailbox verschijnt. Vanaf oktober starten de wintertellingen van de slaapplaatsen volgens het bijgevoegde schema. Schrijf deze data in jullie agenda. We hopen dat iedereen zijn of haar slaapplaats(en) weer gaat tellen. Nieuw ontdekte slaapplaatsen zijn altijd welkom, net als nieuwe

waarnemers! Kijk op de website onder 'Vacante gebieden' of neem contact op met ondergetekende.

Fijne tellingen gewenst!

Berend Voslamber

Wadden: voorlopige resultaten integrale telling augustus

Ook dit jaar was er een extra ingelaste integrale telling van het waddegebied in augustus. Jaarlijks is er al een vijfde telling in een wisselende maand (buiten de vaste maanden september, november, januari en mei), maar deze telling is een zesde extra telling. Gelukkig was de aankondiging dit jaar beter op tijd dan in 2016, want een telling in het hoogseizoen is een logistieke uitdaging. Deze extra telling vond plaats in het kader van de monitoring van potentiële verstoringsbronnen, maar de telresultaten zijn natuurlijk zeer bruikbaar voor het Meetnet Watervogels. Dankzij de inspanningen van de eilandcoördinatoren en de flexibiliteit van vele tellers (waarvoor veel dank!) werd op 12 augustus een goede telling uitgevoerd.

De augusttelling is meestal erg interessant voor doortrekkende steltlopers en sterns. Als we kijken naar de aantallen in die gebieden waarvan zowel dit jaar als vorige jaar telgegevens binnen zijn gekomen, lijken er wat minder sterns geteld. Vooral het aantal van Visdief, waarvan vorig jaar een grote groep rustende vogels op de Noordvaarder aanwezig was, ligt nu met ongeveer 8000 getelde vogels 70% lager dan in dezelfde gebieden als 2016. Bij de

steltlopers is het beeld wisselend. Het aantal Bonte Strandlopers komt tot nu toe ongeveer 40% lager uit, terwijl Drieteenstrandloper juist 60% hoger uit lijkt te komen. Het aantal Kanoeten is met ruim 140.000 vogels iets hoger (ca 10%) dan vorig jaar augustus. Rosse Grutto heeft een flinke aderlating met een daling van 40% (totaal 52.000 vogels tegen 89.000 in 2016). Opvallend is het lage aantal meeuwen. Zowel Kokmeeuw (-35%), Stormmeeuw (-35%), Kleine Mantelmeeuw (-75%) als Zilvermeeuw (-55%) laten een flinke daling in de aantallen zien in de in 2016 en 2017 getelde gebieden. Vooral het extreem lage aantal van Kleine Mantelmeeuw (9900) valt erg op. Hoewel het aantal vorig jaar twee keer zo hoog was als de aantallen in de voorgaande augustustellingen in 2013, 2005, 2000 en 1996 betekent dat vooralsnog nog steeds een halvering ten opzichte van deze vier eerdere tellingen. De eindbalans kan natuurlijk pas worden opgemaakt als alle tellingen binnen zijn en zijn gecontroleerd en gecorrigeerd voor eventuele dubbeltellingen. Veel succes met de komende septembertelling!

Menno Hornman

Watervogeltellingen	Menno Hornman (menno.hornman@sovon.nl)
• projectcoördinatie	Michel Klemann (michel.klemann@sovon.nl)
• formulieren etc.	(Alle coördinatoren zijn telefonisch te bereiken via 024-7 410 410)

Coördinatie Slaapplaatstellingen a.i.: Berend Voslamber (berend.voslamber@sovon.nl)

Regiocoördinatoren

(ZO) Zoute Delta	Mervyn Roos (06-12 21 81 34, mervyn.roos@rws.nl)
(NH) Noord-Holland	Michel Klemann (024-7 410 410, michel.klemann@sovon.nl)
(ZH) Zuid-Holland	Vincent de Boer (024-7 410 410, vincent.deboer@sovon.nl)
(ZL) Zeeland	Jan-Willem Vergeer (024 7 410 410, jan-willem.vergeer@sovon.nl)
(FR) Friesland	Romke Kleefstra (06-10 64 66 40 romke.kleefstra@sovon.nl)
(GR) Groningen	Kees Koffijberg (024-7 410 410, kees.koffijberg@t-online.de)
(DR) Drenthe	Harold Steendam (0592-273845, harold_steendam@hotmail.com)
(FL) Flevoland	Jan Schoppers (024-7 410 410, jan.schoppers@sovon.nl)
(OV) Overijssel	Jan Schoppers (024-7 410 410, jan.schoppers@sovon.nl)
(GL) Gelderland	Jan Schoppers (024-7 410 410, jan.schoppers@sovon.nl)
(UT) Utrecht	Michel Klemann (024-7 410 410, michel.klemann@sovon.nl)
(NB) Noord-Brabant	Vincent de Boer (024-7 410 410, vincent.deboer@sovon.nl)
(Li) Limburg	Ton Cuijpers (0475-551579, a_cuijpers@hetnet.nl)
(WG) Waddengebied	Romke Kleefstra (06-10 64 66 40 romke.kleefstra@sovon.nl)
(RG) Grote Rivieren	Jan Schoppers (024-7 410 410, jan.schoppers@sovon.nl)

Informatie over coördinatie in (IJ) IJsselmeergebied, (RM) Randmeren, (BR) Beneden Rivieren, (NZ) Noordzee via Sovon Menno Hornman (024-7 410 410, menno.hornman@sovon.nl)

Deze nieuwsbrief wordt toegezonden aan tellers en/of coördinatoren. De resultaten van de komende telling a.u.b. zo spoedig mogelijk naar Sovon Vogelonderzoek Nederland, Antwoordnummer 98189, 6500 VA Nijmegen sturen. Vergeet niet de gebiedscodes in te vullen. Een postzegel is niet nodig!!

Nb! In deze nieuwsbrieven genoemde aantallen zijn voorlopig en vaak nog onvolledig! Ze zijn dus niet geschikt voor verder gebruik.